

MACAR ÖZGÜRLÜK SAVAŞININ GAZETESİ: MERCURIUS HUNGARICUS

THE NEWSPAPER OF THE HUNGARIAN INDEPENDENCE
WAR: MERCURIUS HUNGARICUS

10.33537/sobild.2022.13.1.12

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 02.10.2021
Kabul edildiği tarih: 30.11.2021
Yayınlanma tarihi: 31.01.2022

Article Info

Date submitted: 02.10.2021
Date accepted: 30.11.2021
Date published: 31.01.2022

Yasemin ALTAYLI

Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Üniversitesi, DTCF,
Batı dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hungaroloji ABD,
altayli@ankara.edu.tr

Anahtar sözcükler

Macar; Özgürlük; II. Rákóczi;
Mercurius Hungaricus; Mercurius
Veridicus

Keywords

Hungarian; Independence;
Rákóczi II; Mercurius Hungaricus;
Mercurius Veridicus

Öz

1703-1711 tarihleri arasında gerçekleşen II. Ferenc Rákóczi liderliğindeki bağımsızlık savaşı Macarların Habsburglara karşı verdiği en uzun özgürlük mücadelesidir. Önceleri önemli kazanımların elde edildiği bu bağımsızlık mücadelesi zamanla güç kaybetmeye başlamış ve 1708'deki Trencsén yenilgisinden sonra Macar ordusu toparlanamamıştır. II. Ferenc Rákóczi'nin Macaristan toprakları dışında olduğu sırada 1711 tarihinde imzalanan Szatmár Antlaşması ile Macar bağımsızlık mücadelesi sona ermiştir. II. Ferenc Rákóczi bu tarihten sonra ülkesine dönememiş, bir müddet Lehistan, İngiltere ve Fransa'da kaldıktan sonra Sultan III. Ahmed'in daveti üzerine 1717 yılında Osmanlı topraklarına gelmiş, 1720 yılında Tekirdağ'a yerleştirilmiş ve 1735 tarihindeki ölümüne kadar burada yaşamıştır.

Macar tarihinin bu en uzun özgürlük mücadelesi sırasında özgürlük savaşının yayım organı olarak da tanımlayabileceğimiz ilk Macar gazetesi Mercurius Hungaricus 1705 yılında Latince olarak yayım hayatına başlamış ve bu süreçte etkili olan Habsburg yanlısı yayım anlayışına karşı Macarların ve Macar özgürlük mücadelesinin sesi olmuştur. Özgürlük savaşı sırasında gerçekleşen olayların haberleştirildiği gazete aynı zamanda dönemin Macar dış politikasının yansıtıldığı en önemli kaynaklardan biri olarak da kabul edilebilir. 1705-1710 tarihleri arasında yayımlanan gazete 1705 tarihindeki ikinci sayısından itibaren ise adını Mercurius Veridicus ex Hungaria olarak değiştirmiştir.

Çalışmamızda Macar ulusal tarihinin en uzun bağımsızlık mücadelesi olan II. Ferenc Rákóczi liderliğindeki Macar bağımsızlık savaşı ana hatlarıyla anlatılmış ve bu mücadelenin sesi olan ilk Macar gazetesi Mercurius Hungaricus'un tarihçesi, nüshaları, bu alanda yapılan çalışmalar, haber başlıkları ve yayımlanış amacı ile ilgili bilgiler verilerek bu alanda ülkemizde yapılacak çalışmalara katkı sağlaması açısından ilgili gazetenin incelemesi yapılmıştır.

Abstract

The war of independence led by Ferenc Rákóczi, which took place between 1703-1711, was the longest of the Hungarian independence struggles against the Habsburgs. This independence struggle, in which important gains were made at first, started to lose power over time and the Hungarian army could not recover after the defeat of Trencsén in 1708. The Hungarian independence struggle ended with the Treaty of Szatmár which was signed in 1711 while Ferenc II Rákóczi was out of Hungary territory. Ferenc Rákóczi II could not return to his country after that time. After staying in Poland, England and France for a while, he came to Ottoman lands in 1717 upon the invitation of Sultan Ahmed III, settled in Tekirdağ in 1720 and lived here until his death in 1735.

During this longest independence struggle in Hungarian history, Mercurius Hungaricus, the first Hungarian newspaper, which we can define as the publication organ of the war of independence, started its publication life in Latin in 1705 and became the voice of the Hungarians and the Hungarian independence struggle against the pro-Habsburg publishing approach that was effective in this process. The newspaper, in which the events that took place during the war of independence were reported, can also be considered as one of the most important sources that reflect the Hungarian foreign policy of the period. The newspaper, which was published between 1705 and 1710, changed its name to Mercurius Veridicus ex Hungaria from its second issue in 1705.

In our study, the longest struggle for independence in Hungarian national history, the Hungarian war of independence led by Ferenc Rákóczi II, is outlined and the information about the history of the first Hungarian newspaper, Mercurius Hungaricus, which is the voice of this struggle, its copies, studies in this field, news headlines and the purpose of publication is given. In order to contribute to the studies to be carried out in this field in our country, the relevant newspaper is introduced.

Giriş

Türk-Macar ilişkilerinin kökenleri çok eski dönemlere uzanmaktadır ve biz tarihin pek çok evresinde bu kadim geçmişin izlerini görmekteyiz. Her iki ulusun hafızasında bunun sayısız örneği yer almakla birlikte bunlar içerisinde bilhassa Macar toplumunun hafızasında en canlı haliyle kalan ve yer bırakanı Macar Özgürlük Savaşları sırasında yaşananlardır.

Bilindiği üzere 1541 yılında Macaristan'da hâkimiyet tesis eden Osmanlı İmparatorluğu 1686 yılında Budin'in elden çıkışına kadar yaklaşık bir buçuk asır bu topraklarda hüküm sürmüştür. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin Macaristan'dan geri çekilmesi ile birlikte Macaristan'da Viyana merkezli Habsburg Hanedanı'nın etkisi başlamış, kısa bir süre sonra ise Habsburgların Macarlar üzerinde izledikleri politikaya karşı Macarlar arasında tepkiler gelişmiştir. Nihayetinde Habsburgların Macarlar üzerinde izledikleri bu yönetim anlayışına karşı Macarlar üç büyük özgürlük mücadelesi vermişlerdir. Bunlardan ilki 17. yüzyılda Imre Thököly, ikincisi 1703-1711 yılları arasında II. Ferenc Rákóczi, sonuncusu ise 1848-1849 yılları arasında Lajos Kossuth liderliğinde verilmiş, ancak Macarların bu üç bağımsızlık mücadelesi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Habsburg Hanedanı'na karşı verilen bu mücadelelerin kaybedilmesinin ardından ise özgürlük savaşlarının liderleri maiyetleriyle birlikte Osmanlı'dan himaye görerek Türk topraklarına gelmişlerdir. Imre Thököly eşi Ilona Zrínyi ile birlikte İzmit'e, Thököly'nin üvey oğlu ve Ilona Zrínyi'nin oğlu olan ikinci Macar özgürlük savaşının lideri II. Ferenc Rákóczi Tekirdağ'a, Macarların son özgürlük savaşı lideri Lajos Kossuth ise Kütahya'ya yerleşmiştir. Imre Thököly ve Ilona Zrínyi İzmit'te, II. Ferenc Rákóczi ise Tekirdağ'da ömürlerinin sonuna kadar yaşamışlardır. Lajos Kossuth ise yaklaşık bir buçuk yıl Kütahya'da ikamet emiş ve daha sonra mücadelesini sürdürmek için buradan ayrılmıştır. Macar milli kahramanlarının maiyetleriyle yaşadıkları İzmit, Tekirdağ ve Kütahya şehirleri bu bakımdan bilhassa Macarlar açısından yakın tarihteki Türk-Macar ilişkilerinin en önemli dostluk güzergahlarını oluşturmaktadır.

II. Ferenc Rákóczi liderliğinde verilen bağımsızlık savaşı Macar tarihinin en önemli ulusal mücadelelerinden biridir. 1703 yılında Brezán Bildirgesi ile ilan edilen bu mücadele 1711 yılında imzalanan Szatmár Antlaşması ile son bulmuştur. Bağımsızlık savaşının kaybedilmesinin ardından II. Ferenc Rákóczi bir daha ülkesi Macaristan'a dönememiş, Avrupa'da bir müddet geçirdikten sonra Sultan III. Ahmed'in daveti üzerine önce Gelibolu'ya, ardından İstanbul'a gelmiştir. II. Ferenc Rákóczi ve beraberindekiler 1720 yılında nihai durakları olan Tekirdağ'a geçerek buraya yerleşmişlerdir.

1703-1711 tarihleri arasındaki bu özgürlük savaşı Macar tarihinin Habsburglara karşı verilen en uzun bağımsızlık mücadelesi olmuştur. Bunun yanı sıra bu

mücadele, Macar bağımsızlık savaşının amaçlarının ve seyrinin o dönem geniş kitlelere yayılması ve duyurulması için çıkarılan ilk Macar gazetesi Mercurius Hungaricus'un çıkarılması nedeniyle Macar basın tarihi açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir.

Çalışmamızda II. Ferenc Rákóczi'nin özgürlük mücadelesi ana hatlarıyla anlatılacak ve ardından ilk Macar gazetesi Mercurius Hungaricus'un incelemesi yapılacaktır. Bu incelemede 1703-1711 yılları arasındaki Macar bağımsızlık savaşının o dönem resmi yayın organı olarak da nitelendirebileceğimiz ilk Macar gazetesi Mercurius Hungaricus'un yayım hayatına başlaması ve nüshalarının keşfi ile tarihçesi açıklanacak, gazetenin çıkarılma amacı ve özellikleri ile nüshalarında yer alan haber başlıklarına yer verilecektir. Birincil bir kaynak niteliğinde olan bu ilk Macar gazetesinde yer alan haberlerin, Macar özgürlük mücadelesi ile ilgili olarak yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Ana Hatlarıyla II. Ferenc Rákóczi Liderliğindeki Macar Özgürlük Savaşı (1703-1711)

Macar ulusal kahramanı II. Ferenc Rákóczi'nin mensubu olduğu Rákóczi Ailesi Macaristan'ın en önde gelen köklü ailelerinden biri olup aile mensupları 17. yüzyılla birlikte güçlerini arttırarak Erdel hükümdarları arasında da yer almışlardır. I. Ferenc Rákóczi'nin Macaristan'ın bir diğer önemli ailesi olan Zrínyi Ailesi'ne mensup Ilona Zrínyi ile 1666'da yaptığı evlilik ise Rákóczi'nin gücünü daha da arttırmış, Rákóczi ve Zrínyi Aileleri arasındaki bu siyasi evlilikle bir anlamda Hırvat ve Erdel toprakları da birleşmiştir (Várkonyi, 2008, s. 59; Aktaran: Altaylı, 2017, s. 98). Macaristan'ın en güçlü ve önemli bu iki ailesinin, yani Rákóczi ve Zrínyi Ailelerinin bu stratejik de sayılabilecek evlilikle birlikte politik olarak güçlerini birleştirdiğini, ayrıca Osmanlı'nın Macaristan'dan geri çekilişiyle birlikte Erdel bölgesinde de etkisini arttıran Habsburglara karşı çeşitli defalar ortaklaşa hareket ettiklerini de görebiliyoruz.

Rákóczi Ailesinin o dönem tek erkek varisi olan I. Ferenc Rákóczi ile Ilona Zrínyi'nin evliliğinden dünyaya gelen II. Ferenc Rákóczi ise Habsburglara karşı verdiği mücadeleyle Rákóczi'nin en önde geleni ve Macaristan'ın ulusal kahramanı olmuştur. II. Ferenc Rákóczi henüz çok küçükken babasız kalmış, annesi Ilona Zrínyi eşi Erdel Beyi I. Ferenc Rákóczi'nin 1676'daki erken ölümünün ardından 1682'de Imre Thököly ile evlenmiştir (Aktaran: Altaylı, 2017, s. 99-100). Bu evlilikle Rákóczi ve Zrínyi gibi iki önemli ailenin de gücünü alan Imre Thököly, Erdel beyi olmuş ve Yukarı Macaristan'da Habsburg politikalarına karşı bir mücadele başlatmıştır. Ancak bu mücadelenin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması'nın ardından Imre Thököly ve Ilona Zrínyi Osmanlı topraklarına sığınmak zorunda kalmışlar, İzmit'e yerleşmişler ve ömürlerinin sonuna kadar da burada yaşamışlardır.

II. Ferenc Rákóczi'nin annesi Ilona Zrínyi de oğlu gibi Habsburglara karşı verilen mücadelenin önemli isimlerinden ve Macar yakın tarihinin en tanınan kadın kahramanlarından biri olmuştur. Ilona Zrínyi Viyana Kraliyet ordusuna karşı başında bulunduğu Munkács kalesini uzun süre savunması ile tanınmıştır. 1685 yılı sonlarında başlayan İmparatorluk ordusunun kuşatmasına karşı çocukları ve kaledekilerle 1688 yılına kadar direnmiş ve bu süreçte Avrupa'da da cesaretiyle adından söz ettirmiştir (Altaylı, 2017, s. 100-101). İmparatorluk ordularının Munkács'ı işgalinden sonra ise Ilona Zrínyi ve çocukları alıkonularak Viyana'ya gönderilmişlerdir. Böylece II. Ferenc Rákóczi üzerindeki Viyana denetimi de başlamıştır, zira Viyana Sarayı çocukları anneleri Ilona Zrínyi'ye teslim etmemiş, II. Ferenc Rákóczi ve ablası Julianna Rákóczi'nin Viyana gözetiminde yetiştirilmelerine hükmedilmiştir. Bütün bu yaşananlara ve etrafını saran bu baskıya karşın II. Ferenc Rákóczi Macar bağımsızlığı düşüncesinden vazgeçmemiş ve üvey babası Thököly'nin ardından ikinci Macar özgürlük savaşını, Macarların Habsburglara karşı verdiği en uzun bağımsızlık mücadelesini başlatan isim olmuştur.

Viyana Sarayı II. Ferenc Rákóczi'nin yetiştirilmesi sırasında onu yakından takip etmiş ve izlemiştir. Macarlara karşı geliştirdiği baskıcı politika nedeniyle Habsburg Sarayı Macarların olası bir başkaldırısının henüz başlamadan evvel önüne geçmek istemiş ve II. Ferenc Rákóczi'nin böyle bir hareketin olası lideri, Macarlar aleyhine yürüttüğü politikanın önünde tehlikeli bir engel olabileceği düşüncesiyle Rákóczi'yi gözetim altında tutmaya çalışmıştır. Nitekim Temmuz 1697'de Rákóczi'lerin egemen olduğu topraklarda çıkan Habsburg karşıtı bir isyan nedeniyle Viyana Sarayı ile Rákóczi karşı karşıya gelmiş, Rákóczi Viyana'ya bu ayaklanmanın sorumlusu olmadığını bildirmek zorunda kalmıştır (*Jubileumi Rákóczi Évek*, 2003, s. 11). Bu sırada II. Ferenc Rákóczi, ülkesinin içerisinde bulunduğu bu baskıcı durum nedeniyle Fransız kralından destek almak düşüncesi ile krala bir mektup yazmaya karar vermiştir. 1 Kasım 1700'de Fransız Kralı XIV. Louis'e bir mektup yazmış, Kral kendisine Ocak 1701'de cevap göndermiş ve Rákóczi bu mektuba da bir cevap yazmıştır (*Jubileumi Rákóczi Évek*, 2003, s. 11). Ancak mektupları taşıyan Longueva Linz'de yakalanmış ve hemen ardından 18 Nisan 1701'de gece yarısı kapısı Viyana askerleri tarafından çalınan Rákóczi tevkif edilerek Bécsüjhely'e gönderilmiştir (Márki, 1925, s. 11). Buccellini'nin başkanlık ettiği dört üyeden oluşan Kraliyet Mahkemesi 11 Temmuz 1701'de Rákóczi'yi ilk kez dinleyerek onu Fransız kralı ile ülke güvenliğini tehlikeye sokacak türden

yazışma yapmakla suçlamış; başına gelecekleri tahmin eden Rákóczi ise Kasım 1701'de kale komutanı Lehmann'ın da yardımıyla tutuklu bulunduğu Bécsüjhely'deki kaleden firar etmiş ve Lehistan'a iltica etmiştir (Márki, 1925, s. 12).

Macar bağımsızlık savaşının önde gelen isimlerinden Kont Miklós Bercsényi ile Lehistan'da bir araya gelen Rákóczi, Fransa kralı ile de temaslarda bulunmuş; Brezán'da Tamás Esze ile görüşmüş ve Habsburglara karşı başlatılacak savaşın başına geçmeyi kabul etmiştir (Magyari, 2004, s. 291; Németh, 2018). 6 Mayıs 1703'te ise Miklós Bercsényi ile birlikte Brezán Bildirgesi'ni (*Brezáni kiáltvány*) yayınlamakla Macar halkını özgürlükleri için Habsburglara karşı savaşımaya çağırmıştır¹. Böylelikle Habsburglara karşı II. Ferenc Rákóczi liderliğindeki Macar özgürlük savaşı da başlamıştır. Rákóczi'nin başına geçtiği Kuruc² ordusu, üzerinde Macar bağımsızlık savaşının ünlü "*Cum Deo pro Patria et Libertate*" (*Vatan ve özgürlük için Tanrı'nın yardımıyla*) sözleri işli olan bayraklarını açmıştır artık³.

Bu dönem, yani 18. yüzyıl başı Macar bağımsızlık mücadelesinin başlaması için politik ve stratejik açıdan oldukça uygun bir zamandır. Zira 11 Şubat 1701'de Fransa ve Avusturya arasında İspanyol Veraset Savaşı başlamış (*Jubileumi Rákóczi Évek*, 2003, s. 11); Habsburglar güçlerinin önemli bir bölümünü dahil oldukları İspanya Veraset Savaşlarına kaydırmış, İtalya ve İspanya'da askeri bir mücadeleye girmişlerdir (Peşalj, 2019, s. 43). Üstelik Viyana Sarayı Rákóczi'nin Osmanlı Devleti'nden yardım alma olasılığına karşı tedbir olarak yaklaşık dört yıllık bir sürenin ardından İstanbul'a daimi bir temsilci atamış ve böylelikle Osmanlı politikasını da yakından takip etmek istemiştir (Peşalj, 2019, s. 43).

1703 yılında başlayan mücadele başlangıçta oldukça etkili olmuş, Kuruc ordusu kısa sürede önemli bir sayı ve güce ulaşmıştır. Habsburglara karşı başlatılan savaşın ilk yılında Yukarı Macarsitan'ın (Felvidék) büyük kısmı ile Tuna ve Tisa nehirleri arasında kalan bölge Kuruc egemenliğine geçmiştir; güçlenen Kuruc ordusu bir müddet sonra Sopron'a kadar ilerleyerek tarihsel süreçte Habsburgların etki alanında olan Tunaötesi (Dunántúl) bölgesine de hâkim olmuş, Erdel'de bulunan Habsburg güçleri ise buradan çıkarılmıştır (*Jubileumi Rákóczi Évek*, 2003, s. 12-15; Márki, 1925, s. 22). Ancak bu askeri kazanımların olumlu sonuçları bir müddet sonra kaybedilmeye başlanır. Ekonomik sıkıntılar gerekli asker temini engellemiş, beraberinde askeri başarısızlıklar getirmiştir. Kuruc ordusunun 3 Ağustos 1708 tarihinde Trencsén'de Habsburg ordusu karşısında aldığı ağır yenilgiyle Macar özgürlük mücadelesi büyük

¹ Bildirinin orijinali için bkz.: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/galeria/a_brezani_kialtvany_1703_majus_6 (*Brezáni kiáltvány, Magyar Nemzeti Levéltár/Brezán Bildirgesi/Macar Ulusal Arşivi*).

² Habsburg karşıtı Macar askerlerine o dönem verilen genel ad; Habsburg yanlısı Macar askerlerine ise o dönem "labanc" deniliyordu (Doğan, 2004: 16).

³ Macarcası: "Istennel a hazaért és szabadsáért" (Németh, 2018); İngilizcesi: "With God for the Fatherland and Liberty" (Barker, 2019, s. 22). Ayrıca II. Ferenc Rákóczi dönemi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: *A hazáért és a szabadsáért, Tanulmányok II.Rákóczi Ferencről, koráról és emlékezetéről*, 2013.

bir darbe almış, kazanımlar kaybedilmiştir; 1709 yılında ise oldukça soğuk geçen bir kış, yiyecek sıkıntısı, maden şehirlerinin kaybedilmesi, kuraklık ve veba salgını Macarları çok güç bir duruma düşürmüştü, Erdel'de veba salgını nedeniyle binlerce kişi yaşamını yitirmişti (*Jubileumi Rákóczi Évek*, 2003, s. 17; Márki, 1925, s. 35).

1708 tarihindeki Trencsén yenilgisinden sonra toparlanamayan Kuruc ordusu bir müddet sonra Tunaötesi'nden çekilmeye ve askeri kazanımlarını kaybetmeye başlamıştır. Romhány'da 22 Ocak 1711'de Habsburg ordusuna karşı alınan yenilginin ardından ise Kuruc ordusu ülkenin kuzeydoğu bölgesine çekilmiştir; 31 Ocak'ta ise II. Ferenc Rákóczi, Habsburg başkomutanı János Pálffy ile barış antlaşmasının şartları konusunda şahsen görüşmüş, ancak nihayetinde Çar I. Petro'dan askeri yardım talep etmeye karar vererek Lehistan'a gitmiştir (*Rákóczi Emlékkönyv*, 2020, s. 27).

Habsburglar ise bu süreci siyasi açıdan oldukça iyi değerlendirmişlerdir. Genel bir af çıkartarak savaştan vazgeçenlerin bağışlanacağını duyurmuşlar, böylelikle Kuruc ordusunun yeniden toparlanma ihtimalinin de önünü almışlardır. Rákóczi'nin yokluğunda ise kendisinin ordunun başında bıraktığı Kuruc ordusunun başkomutanı Sándor Károlyi 29 Nisan 1711'de János Pálffy ile Sztómár'da bir antlaşma imzalamıştır (*Rákóczi Emlékkönyv*, 2020, s. 27). Böylelikle 1703 yılında başlayan Macar özgürlük savaşı son bulmuştur. Rákóczi, Sztómár Antlaşması'nı kabul etmemesine rağmen antlaşma koşulları uygulanmış ve II. Ferenc Rákóczi bir daha ülkesine dönememiştir. Önce İngiltere, ardından Fransa'da kalmış, son olarak Sultan III. Ahmed'in daveti üzerine 1717 yılında Osmanlı topraklarına gelmiş ve 1720 yılında maiyetindekilerle birlikte daimi olarak Tekirdağ'a yerleştirilmiştir. En uzun Macar bağımsızlık savaşının lideri olan Macar ulusal kahramanı II. Ferenc Rákóczi ömrünün sonuna kadar burada yaşamış ve 1735 yılında Tekirdağ'da hayata gözlerini yummuştur.

Mercurius Hungaricus

II. Ferenc Rákóczi liderliğindeki Macar özgürlük mücadelesi yalnızca savaş alanlarında sürdürülmemiş, Viyana denetiminde bulunan ve Habsburg politikalarına hizmet eden yayım anlayışına karşı da verilmiştir. O dönem Viyana politikalarının yansıtıldığı en önemli yayım organı 17. yüzyıl sonunda I. Leopold'un izniyle yayım hayatına başlayan ve önce haftada iki kez, daha sonra ise üç kez basılan *Wienerisches Diarium* adlı Alman gazetesi olmuştur; bu gazete Imre Thököly ve II. Ferenc Rákóczi liderliğinde verilen Macar bağımsızlık mücadeleleri sırasında bağımsızlık mücadelesi veren Macarlara karşı son derece sert bir yayım anlayışı geliştirmiş, bu konuda yapılan haberlerde kazanılan Macar zaferlerine sessiz kalmış ve Rákóczi döneminin en önemli araştırmacılarından olan Thaly'ye göre Macar

komutanlarla ilgili asılsız iddialara yer vererek Macarlara karşı düşmanca bir tavır takınmıştır (Thaly, 1866, s. 122). Özgürlük savaşı sırasında ise bu gazetenin Macar komutanları karalayıcı yayımlar yapan ve bağımsızlık mücadelesi sırasında Macarların kazandıkları başarılarla sessiz kalan yahut bu başarıları sıradanlaştıran propagandasına karşı kısa sürede bir Macar gazetesinin çıkarılması gerektiği anlaşılmıştır (Lukács, 1941, s. 381).

Macar bağımsızlık mücadelesi sırasında II. Ferenc Rákóczi dönemin Fransız, İngiliz ve Hollanda menşeli gazeteleri ile Kuruc karşıtı propaganda yapan *Wienerisches Diarium*'u takip etmiş ve bilhassa *Wienerisches Diarium*'un yanlı propagandasına karşı Macarların kendilerine ait bir gazeteyi faaliyete geçirmeleri ile dış politik ekseninde seslerini ve haklılıklarını duyurabilecekleri görüşü oluşmaya başlamıştır (Hopp, 1980, s. 310) Esasen böyle bir gazetenin çıkarılma fikri ilk olarak Komutan Kont Antal Eszterházy tarafından düşünülmüştür (Hopp, 1980, s. 310; Thaly, 1879, s. 11; Thaly, 1883, s. 229). Eszterházy, Habsburg propagandası yapan bu yayım anlayışına ve Macar bağımsızlık mücadelesi ile ilgili çıkarılan asılsız haberlere karşı Lehistan ve diğer ülkelere gönderilmek üzere bir gazete hazırlatmıştır (Thaly, 1879, s.11). Kassa'da bastırıldığı bu nüshayı 14 Nisan 1705 tarihli mektubuyla müsaadesini almak üzere II. Ferenc Rákóczi'ye takdim etmiş ve bir Macar gazetesi çıkarılması konusundaki önerisi II. Ferenc Rákóczi tarafından kabul edilmiştir (Thaly, 1879, s. 11; Thaly, 1883, s. 229). Böylelikle Macar bağımsızlık mücadelesinin geniş kitlelere duyurulması, bu mücadelenin haklılığının ve bu sırada gerçekleşen hadiselerin Habsburg denetimi ve baskısı, karşıt propagandası olmaksızın anlatılması ve kitlelerin, özellikle de devlet yönetimlerinin politik ekseninde desteğinin sağlanabilmesi için ilk Macar gazetesi *Mercurius Hungaricus* (*Magyar Mercurius [Merkúr] / Macar Mercurius'u [Merkür'ü]*) 1705 yılında Latince olarak yayım hayatına başlamıştır. II. Ferenc Rákóczi gazetesinin dış politikada etkili olması düşüncesiyle kendisini bu alanda oldukça geliştirmiş bir isim olan Pál Ráday'ı da gazetesinin editörlüğüne getirmiştir (Hopp, 1980, s. 130).

İlk kez *Mercurius Hungaricus* adıyla 1705 yılı mayıs ayında basılan gazete, aynı yılın ağustos ayındaki ikinci sayısından itibaren adını *Mercurius Veridicus ex Hungaria* (*Magyarországı Igazmondó Mercurius [Merkúr] / Macaristan'ın Doğru Sözlü Mercurius'u [Merkür'ü]*) olarak değiştirmiştir (*Mercurius Hungaricus 1- Mercurius Veridicus ex Hungaria 2*). 1705-1710 tarihleri arasında yayımlanan gazetenin 1705 yılına ait mayıs ve ağustos olmak üzere iki sayısı, 1706 yılına ait ağustos sayısı ve 1710 yılına ait ocak, şubat ve mart olmak üzere üç sayısı gün yüzüne çıkarılmıştır.⁴ Gazetenin ilk sayısı ve sonraki mayıs ve haziran sayılarının Kassa'da, temmuz sonundan 1709 yılı sonbaharına kadar olanların Lócse'de, bu

⁴ İlgili sayıların el yazması ve basılı elektronik arşiv örnekleri için bkz. *Mercurius veridicus ex Hungaria*, 1705-1710, <https://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?aktev=1710&id=904>

tarihten 1710 nisan ayına kadar olan sayıların Bártfa'da, 1710 yahut 1711 ilkbaharına kadarkilerin ise tekrar Kassa'da basıldığı tahmin edilmektedir (Thaly, 1879, s. 9). Hangodi, gazetenin Lócse basımlarının Brewer Basımevi'nde yayımlandığını aktarmaktadır (Hangodi, 1996, s. 103).

Mercurius Hungaricus'un nüshaları oldukça uzun bir süre keşfedilmemiştir. Gazetenin ilk sayısı 1861 yılında László Szalay tarafından Kont Károlyi Arşivi'nde bulunmuş, bununla ilgili bilgi Szalay tarafından *Magyar történet* adlı eserinde kaynak gösterirken kullanılan "*Kont Károlyilerin Arşivi'nde Mercurius Hungaricus*" şeklindeki kısa bir ifadeyle yayımlanmıştır (Lukács, 1941, s. 381; Thaly, 1866, s. 122). İlk nüshası Szalay tarafından keşfedilmekle birlikte Mercurius Hungaricus ile ilgili Macar literatüründeki en önemli ve etkili araştırmaların Kálmán Thaly tarafından yapıldığını söyleyebiliriz. Öyle ki Mercurius Hungaricus'un detaylı incelemesi ve diğer nüshalarının ortaya çıkarılmasında büyük rol oynayan Thaly'nin bulunduğu nüshaların Macar Ulusal Müzesi El Yazmaları Arşivi'nde (Magyar Nemzeti Múzeum kéziratár) onun adıyla (899.Quart.germ) kayıtlı olduğunu görmekteyiz (Lukács, 1941, s. 381; Szimonidesz, 1939, s. 341).

Thaly, Mercurius Hungaricus ile ilgili en önemli yayımlarından birini 1866 yılında yapmıştır. O dönem Macaristan'daki en yüksek tirajlı gazetelerden biri olan Vásárnapi Ujság'da "*Nyomtatott hirlapok a kuruczvilágban 1705-1708*" (*Kuruclarda Basılı Gazeteler 1705-1708*) başlıklı makalesini yayımlamış ve geniş bir kitleyi Mercurius Hungaricus'un varlığından haberdar etmiştir. Bu çalışmada gazetenin çıkarılma gerekçelerini ve ilk sayısını tanıtmıştır. Ayrıca Thaly bu yayımında Mercurius Hungaricus'un Kurucların zaferlerini olduğu kadar yenilgilerini de yazdığını, yalnızca gerçek haberlerin duyurulmasına çalıştığını belirterek bu bakımdan Wienerisches Diarium'dan tamamen farklı bir yayın politikası izlediğini, gazetenin aynı zamanda tarihsel açıdan da güvenilir bir kaynak olduğunu ifade etmiştir (1866, s. 123).⁵

⁵ İlgili sayıda Thaly dört Macar ordugahının anlatıldığını aktarmıştır, *Eger (30 Mayıs 1705) Rákóczi'nin karargahı; Vág yakınındaki ordugâh (24 Mayıs 1705) Miklós Bercsényi'nin karargahı; Imsöd yanındaki tabyadan (26 Mayıs 1705) János Bottyán'ın karargahı; Körös nehri kıyısındaki ordugâhtan (28 Mayıs 1705) Sándor Károlyi'nin karargahı* (Thaly, 1866, s. 123), ilgili gazetenin diğer ana bölümü olan *Erdel'den (23 Mayıs 1705)* kısmında ise Forgách Simon Ghymes'i ve Medgyes şehrinin kuşatmasından bahsedilir (*Mercurius Hungaricus* 1)

⁶ Mercurius Hungaricus'un el yazması ve basılı nüshalarının yer aldığı elektronik arşivde gazete nüshalarının ortaya çıkarılışı ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

İlk sayı 1859 yılında László Szalay tarafından Magyarorság Története adlı çalışmanın VI.cildinde yayımlanmıştır; 1708 ağustos sayısı Kálmán Thaly tarafından 1866'da Vásárnapi Ujság'da ve 1879'da "Az első hazai hirlap 1705-1710" adlı çalışmada yayımlanmıştır; aynı yıl ve ayın el yazması nüshası ve

Thaly'nin bu konudaki "Az első hazai hirlap 1705-1710" (*Macaristan'ın İlk Gazetesi 1705-1710*) adlı bir diğer çalışması da Macaristan'da konuyla ilgili yapılan ilk kapsamlı araştırmalardan biri kabul edilmektedir. Bu çalışmada Thaly 16. yüzyıldan Mercurius Hungaricus'un yayımlanmasına kadar olan süreçte özellikle savaş yahut cephe mücadelelerinin yansıtıldığı haberlerin tarihçesine değindikten sonra Wienerisches Diarium'un ortaya çıkışını anlatmış ve ilgili gazetenin yayın politikasını ağır bir biçimde eleştirmiştir (1879, s. 1-8). Ardından ilk Macar gazetesi Mercurius Hungaricus'un ortaya çıkışı, yayımlanması ile ilgili çok sayıda yazışma ile birlikte kapsamlı bilgiler vererek gazete nüshalarını yayımlamıştır (Thaly, 1879, s. 8-48).

Károly Szabó ve Árpád Márkó da Mercurius Hungaricus üzerine çalışan diğer önemli araştırmacılar. Szabó, önceleri Kont Sándor Prónay Kütüphanesi'nde iken 1891'den itibaren Podmanczky Kütüphanesi'nde yer alan üç sayıyı; Árpád Márkó ise József Schulek'in el yazması koleksiyonunda yer alan bir adet el yazması Mercurius Hungaricus nüshasını keşfetmiştir (Szimonidesz, 1939, s. 343) Bunun dışında Mercurius Hungaricus ve nüshalarının ortaya çıkarılması ile ilgili konularda çalışan en önemli araştırmacılar arasında Lajos Szimonidesz, Zoltán Trócsányi, Árpád Hellebrant, Árpád Markó, Viktor Récsy, Henrik Marczali, Kálmán Géresi, Ignác Kont, Tamás Esze gibi isimleri de sayabiliriz (Esze, 1946, s. 25; Szimonidesz, 1939, s. 344, 350)⁶.

Mercurius Hungaricus her şeyden önce Macar bağımsızlık savaşının gazetesi olmuş ve öncelikle Macar bağımsızlık savaşı sırasında gerçekleşen olayları duyurmak amacıyla yayımlanmıştır. Aynı zamanda bu ilk Macar gazetesi ile cephede verilen Habsburg-Macar mücadelesinin farklı bir yansımalarının ortaya çıktığını, *Wienerisches Diarium-Mercurius Hungaricus* mücadelesinin başladığını da söylemek mümkündür. Bu sebeple gazetenin ve içerisinde yer alan haberlerin ana gündem maddesini özgürlük mücadelesi sırasında gerçekleşen hadiseler, askeri hareketler oluşturmuştur.

gazetenin 1710 ocak ayı el yazması nüshası da yine bu çalışmada yer almaktadır; 1705 mayıs sayısı ayrıca 1883 yılında Henrik Marczali ve Kálmán Thaly tarafından Magyar Könyvszemle'de yayımlanmıştır; Árpád Hellebrant 1895'de Történelmi Tár'da 1710 ocak ve mart sayısını yayımlamıştır; Géresi Kálmán 1906'da "A lócsei új könyvtár" adlı çalışmada 1705 ağustos sayısını; 1913 yılında Ignác Kont 1708 ağustos nüshasını "Bibliographie française de la Hongrie (1521-1910.)" adlı çalışmada yayımlamıştır; Szimonidesz'in 1939 yılında Magyar Könyvszemle'deki çalışmada ise 1710 yılı ocak, şubat ve mart sayıları yayımlanmıştır; 1934'de Árpád Márkó mayıs 1705 el yazması nüshasını "II. Rákóczi Ferenc, a hadvezér" adlı kitabında; Tamás Esze ise 1708 ağustos sayısını Magyar Könyvszemle'de 1946 yılında yayımlamıştır (*Mercurius Veridicus ex Hungaria 1705-1711 digitális változat*).

Haberlerinin büyük bölümünü özgürlük savaşı sırasında gerçekleşen askeri hareketlerden derlenen haberin oluşturduğu *Mercurius Hungaricus*, bu bakımdan 1703-1711 Macar bağımsızlık savaşının en önemli tarihsel kaynaklarından biri kabul edilmektedir. II. Ferenc Rákóczi liderliğindeki bu mücadele ile ilgili yapılacak araştırmalara katkı sağlaması ve kaynak oluşturması bakımından gazetede yer alan ana haber başlıklarının sunulmasının da büyük önem taşıdığı muhakkaktır. Bu düşünceden hareketle *Mercurius Hungaricus*'un yayımlanan yedi sayısı ile ilgili bilgi ve haber başlıklarını sırasıyla tanıtmak yerinde olacaktır.

Mercurius Hungaricus 1705 Mayıs ayına ait ilk sayısında “*Eger 30 Mayıs 1705; Vág yakınlarındaki ordugâh 24 Mayıs 1705; Imsód yanındaki tabyadan 26 Mayıs 1705; Körös nehri kıyısındaki ordugahtan 28 Mayıs 1705 ve Erdel’den 23 Mayıs 1705*” olarak beş ana başlıkla çıkmıştır (*Mercurius Hungaricus* 1)

Pál Ráday'ın editörlüğünü yaptığı ve artık *Mercurius Veridicus Ex Hungaria* adını aldığı Ağustos 1705 yılına ait ikinci sayının Lócse basımlı nüshasında ise haber başlıkları olarak şunları görüyoruz: “*Nyitra, 16 Ağustos 1705; Yüce hükümdarın Ivanka yakınlarındaki ordugahından, 23 Ağustos 1705; Trencsén yakınlarındaki muhasaradan, 20 Ağustos 1705; Újvár’da, 19 Ağustos 1705; Erdel’den, 16 Ağustos 1705*” (*Mercurius Veridicus Ex Hungaria* 2).

Yine Pál Ráday tarafından hazırlanan yeni adıyla *Mercurius Veridicus*'un 3 sayısı Ulusal Széchényi Kütüphanesi El Yazmaları Arşivi'nde (Országos Széchényi Könyvtár Kezirattár) Kálmán Thaly adıyla kayıtlıdır, Ağustos 1706 yılına ait sayıda şu ana başlıklar yer almaktadır: “*Estergon yakınlarındaki askeri karargahıtan, 19 Ağustos 1706; 20 Ağustos 1706* (aynı tarihli ikinci bir başlık daha yer almakta); *21 Ağustos 1706* (aynı tarihli ikinci bir başlık daha yer almakta); *18 Ağustos 1706; İstanbul, 12 Temmuz 1706* (Osmanlı İmparatorluğu'nun Mısır'da oldukça zor bir durumda olduğu anlatılmaktadır); *22 Ağustos 1706; 24 Ağustos 1706; 25 Ağustos 1706; 26 Ağustos 1706; 28 Ağustos 1706* (aynı tarihli ikinci bir başlık daha yer almakta)” (*Mercurius Veridicus* 3).

1708 yılı ağustos ayına ait Pál Ráday editörlüğünde hazırlanan dördüncü sayının Lócse basımlı nüshasındaki başlıklar ise şöyledir “*[Érsek]Újvár’da, 6 Ağustos 1708; Szécsény yakınlarındaki karargâhtan, 9 Ağustos 1708; 25 Ağustos 1708, Sopron yakındaki karargâhtan; Aynı yerde, 1 Ağustos 1708; Erdel’deki Gyulafehérvár yakınlarındaki karargâhtan, 28 Temmuz 1708*” (*Mercurius Veridicus ex Hungaria* 4).

Elektronik Arşiv’de yer alan, editörlüğünü Sámuel Ebeczky'nin yaptığı ve Bártfa’da basılan Ocak 1710 tarihli *Mercurius*'un beşinci sayılı nüshasında ise “*[Érsek]Újvár, 4 Ocak 1710; Kassa’da, 5 Ocak 1710; Eperjes, 5 Ocak 1710; Kassa’da 10 Ocak 1710; Eperjes,*

15 Ocak 1710; Tuna kıyısındaki ordugahtan, 18 Ocak 1710; [Szilágy]Somlyó yakınlarındaki Erdel’deki ordugahtan, 20 Ocak 1710; Hükümdar hazretlerinin Heves yakınlarındaki ordugahından, 23 Ocak 1710; Lócse’de, 24 Ocak 1710; [Érsek]Újvár, 26 Ocak 1710; Homonna, 28 Ocak 1710” başlıkları yer almaktadır (*Mercurius Veridicus ex Hungaria* 5).

1710 yılı şubat sayısı da yine Sámuel Ebeczky editörlüğünde çıkarılmış olup ilgili elektronik arşiv nüshasının basım yeri olarak Bártfa şehrinin kaydedildiğini görüyoruz; bu nüshada yer alan haber başlıkları ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “*Bártfa’da, 3 Şubat 1710; [Nagy]Károly’dan, 6 Şubat 1710; Eperjes’te, 7 Şubat 1710; Szentmártonkâta yakınlarındaki ordugahtan, 8 Şubat 1710; [Érsek]Újvár’da, 10 Şubat 1710; Eperjes’te, 15 Şubat 1710; [Érsek]Újvár’da, 16 Şubat 1710; Szentmártonkâta yakınlarındaki ordugahtan, 17 Şubat 1710; Szatmár’da, 18 Şubat 1710; Kassa’da, 22 Şubat 1710; Nagy]Károly’dan, 26 Şubat 1710; Eperjes’te, 27 Şubat 1710*” (*Mercurius Veridicus ex Hungaria* 6).

Son olarak *Mercurius Veridicus*'un son nüshası olan 1710 Mart tarihli yedinci sayıda “*[Érsek]Újvár’da, 28 Şubat 1710; [Érsek]Újvár’da, 2 Mart 1710; Kassa’da, 4 Mart 1710; Krasznahorka’dan, 6 Mart 1710; Eperjes’te, 8 Mart 1710; Kassa’da, 9 Mart 1710; Eperjes’te, 10 Mart 1710; Eperjes’te, 12 Mart 1710; [Érsek]Újvár’da, 14 Mart 1710; Erdel yakınlarındaki Szentmiklós’tan, 9 Mart 1710; Kassa’da, 16 Mart 1710; [Jász]Kiser yakınlarındaki ordugahtan, 23 Mart 1710; Kassa’da, 26 Mart 1710*” başlıkları yer almaktadır; beşinci ve altıncı sayıda olduğu gibi aynı yıla ait bu nüshada da gazetenin editörlüğünü Sámuel Ebeczky'nin yaptığını ve basım yerinin yine Bártfa olduğunu görüyoruz (*Mercurius Veridicus ex Hungaria* 7).

Görüldüğü üzere gazetede yer alan haberler çoğu kez birbirini izleyen günlerde Kuruc ordusunun bulunduğu şehrin yahut buna yakın bir bölgenin adıyla başlıklandırılmış ve gazete içeriğini büyük ölçüde cephedeki askeri hareketler oluşturmuştur. Bu bakımdan gazetenin ilk bakışta bir cephe gazetesi olduğunu da söylemek mümkündür. Ancak gazete tarihçesi incelendiğinde esasen bu askeri hareketlerin haberleştirilmesinin ardında dış politik bir hedefin varlığı, bir başka ifadeyle Macarların dış dünyada seslerini duyurma ve destek sağlama hedeflerini de görmek mümkündür. Bu sebeple yayın hedefleri nedeniyle *Mercurius Hungaricus*'u salt bir cephe gazetesi şeklinde değerlendirmemek gerekmektedir.

Mercurius Hungaricus ilk Macar gazetesi olmasına karşın Macarca değil, Latince yayımlanmıştır. Gazetenin Latince yayımlanmasındaki ana hedef *Wienerisches Diarium*'un yayımlarına verilecek karşılıkların ve haberlerin geniş kitleler tarafından okunmasının sağlanması, Macarların mücadelelerinin, bunun sebeplerinin ve gelişim aşamalarının başta Avrupa olmak

üzere dış dünyada tanıtılmak istenmesi olmuştur (Lukács, 1941, s. 381; Thaly, 1883, s. 229)

Bilindiği üzere Aydınlanma Dönemine⁷ kadar Avrupa'da olduğu gibi Macaristan'da da Latince büyük bir etki alanına sahip olmuştur ve başta eğitim olmak üzere pek çok alanda görülen bu etki nedeniyle Latince, Orta Çağ'dan Aydınlanma Dönemine kadar olan süreçte Avrupa'nın ortak dili haline gelmiştir. İşte bu nedenle Rákóczi Macar özgürlük mücadelesinin yayım organı olan *Mercurius Hungaricus*'u Latince çıkarmayı uygun bulmuştur. Böylelikle dönemin koşulları gereği mücadelenin askeri ve politik aşamalarını Avrupa'da da duyurarak *Mercurius Hungaricus*'la Habsburglara karşı dış politika geliştirilmesine imkân tanınmıştır. Arşivlerde yer alan yazışmalardan da *Mercurius Hungaricus*'un diplomatik görüşmelerde özellikle o dönem Macaristan ile iyi ilişkileri olan ülkelerin devlet adamlarına ve komutanlarına dağıtılmak üzere gönderildiğini öğrenmekteyiz (Thaly, 1879, s. 17-18). Hangodi, *Mercurius Veridicus* ile Rus gazetesi *Vedomosti*'yi karşılaştırdığı çalışmasında *Mercurius*'un her bir nüshasından yüz kadar basımın yapıldığını belirterek bu baskıların genel okuyucu kitlesinden ziyade "hükümdarlık saraylarına, diplomat ve politikacılara yönelik" olduğunu aktarmaktadır (Aktaran: Hangodi, 1996, s. 102). Bu bakımdan *Mercurius Hungaricus*'un askeri olayların, hareketlerin duyurulduğu bir cephe gazetesi olmanın ötesinde o dönem Macar dış politikasının ve bunun hedeflerinin ülke toprakları dışında yansıtılmasına ve tanıtılmasına olanak sağlayan ilk Macar gazetesi olduğunu da söyleyebiliriz.

Sonuç

II. Ferenc Rákóczi liderliğinde verilen Macar Özgürlük Savaşı Macar yakın tarihinde cereyan eden en uzun bağımsızlık savaşıdır ve Macar ulusal tarihinin en önemli olaylarından biridir. Macarların bu mücadelesi yalnızca cephede verilmemiş, o dönem Viyana denetiminde bulunan ve Habsburg politikalarına hizmet eden yayım anlayışına karşı da yapılmıştır. Bu yayım anlayışının Viyana tarafını oluşturan en önemli gazete ise *Wienerisches Diarium* olmuştur.

Özgürlük savaşı sırasında gerçekleşen olayları duyurabilmek, Viyana'ya karşı Avrupa çapında da dış politika geliştirebilmek ve Viyana Sarayı politikalarının yansıtıldığı yayım anlayışına cevap verebilmek amacıyla II. Ferenc Rákóczi'nin onayıyla ilk Macar gazetesi *Mercurius Hungaricus* 1705 yılında yayım hayatına başlamıştır. Bu bakımdan *Mercurius Hungaricus* Macar Bağımsızlık Savaşı'nın gazetesidir.

Yayımlanış amaçlarına uygun bir biçimde gazete haberlerinin büyük bölümünü özgürlük savaşı sırasında gerçekleşen askeri hareketler ve cephe haberleri

oluşturmaktadır. O sırada Macar birliklerinin bulunduğu bölge, şehir gibi isimlerin adıyla anılan haber başlıkları birbirini takip eden günlerde yayımlanmış ve ordunun durumu ile ilgili malumatları duyurmuştur. İlk bakışta bir cephe gazetesi özelliği gösteren *Mercurius Hungaricus*'un bu özelliği taşımakla birlikte çıkarılma amacı, tarihçesi ve hedef okuyucu kitlesi düşünüldüğünde gazetenin salt bir cephe gazetesi olmadığı, o dönem Macar dış politik hedeflerinin ülke toprakları dışında da tanıtılmasına olanak sağladığı, Macarların dış dünyada seslerini duyurma ve destek sağlama amacına hizmet ettiğini de söylemek mümkündür. 1705-1710 yılları arasında yayımlanan ve 1705 yılındaki ikinci sayısından itibaren ise adını *Mercurius Veridicus ex Hungaria* olarak değiştiren gazetenin Latince yayımlanmasını da bu hedefi kolaylaştıran etkenlerden biri olarak değerlendirilebiliriz.

Bütün bunlar ışığında *Mercurius Hungaricus*'u 1703-1711 yılları arasında II. Ferenc Rákóczi liderliğinde verilen Macar Bağımsızlık Savaşı'nın resmi yayım organı olarak da nitelendirmek mümkündür. Gazetenin haber içerikleri, çıkarılma amacı dikkate alındığında ise bu mücadelenin en önemli Macar tarihsel kaynaklarından biri olduğu ve bu konudaki araştırmalar için birincil kaynak niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

⁷ Macaristan'da Aydınlanma Dönemi 1772 yılında György Bessenyei'nin *Ágıs tragédiája* adlı eseriyle başlamıştır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan, 2013).

KAYNAKÇA

- A hazáért és a szabadságért, *Tanulmányok II.Rákóczi Ferencről, koráról és emlékezetéről* (2013). Szerkesztette: Miklós Péter. Szeged: Belvedere Meridionale. Erişim tarihi: 05.08.2021. http://acta.bibl.u-szeged.hu/68540/1/2013_rakoczi_tanulmanyok.pdf
- ALTAYLI, Y. (2017). Zrinyi Kadınları: Margit, Katalin (Kata), Dorottya (Dorica) ve Ilona Zrinyi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 91-104.
- BARKER, P. (2019). *The Development of Hungarian Political Language and the Birth of the Ancient Constitution 1790/91*. Doktora Tezi, University College London School of Slavonic and East European Studies. Erişim tarihi 02.08.2021. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10081693/1/PBarker%20PhD%202019.pdf>
- Brezáni kiáltvány. *Magyar Nemzeti Levéltár* (Macar Ulusal Arşivi). Erişim tarihi: 05.08.2021. https://mnl.gov.hu/mnl/ol/galeria/a_brezani_kialtvany_1703_majus_6
- DOĞAN, İ. (2004). Macar Epik Şiir Geleneğinin Kökenleri. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 44 (2). 1-20. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. Erişim tarihi: 06.08.2021. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/916/12766.pdf>
- DOĞAN, İ. (2013). Macaristan'da Aydınlanmanın Dili ve İdeolojisi. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 53 (1). 53-62, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. Erişim tarihi: 31.08.2021. <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/202/391>
- ESZE, T. (1946). A Mercurius Veridicus kérdéséhez. *Magyar Könyvszemle*, 70.évf. (4.foly.1-4sz). 25-36. Erişim tarihi: 29.10.2021. https://epa.oszk.hu/00000/00021/00219/pdf/MKSZ_EPA00021_1946_70_01_04_025-036.pdf
- HANGODI, Á. (1996). A Vedomosti és a Mercurius Veridicus. *Magyar Könyvszemle*. 112 évf. (1.sz). 97-106. Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00364/pdf/MKSZ_EPA00021_1996_112_01_082-117.pdf#page=16
- HOPP, L. (1980). Mercurius Veridicus 1705-1710 (Bevezető és jegyz. Benda Kálmán. Ford. Kenéz Győző. Bp. 1979. *Magyar Helikon*, 141). *Magyar Könyvszemle*. 96.évf. (3.sz). Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00310/pdf/MKSZ_EPA00021_1980_96_03_310-322.pdf
- Jubileumi Rákóczi Évek (2003-2011)* (2003). Szerkesztette: Dukrét Géza, Kiadja: Királyhágómelléki Református Egyházkerület, Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Bizottság, Erdélyi Magyar Adatbank Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság. Erişim tarihi: 05.08.2021. https://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf2668.pdf
- LUKÁCS, J. (1941). Katonai hírlapok a magyar honvédség felállításáig. *Magyar Könyvszemle*, 65 (4 Okt-Dec). 381-388. Erişim tarihi: 01.09.2021. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00207/pdf/MKSZ_EPA00021_1941_65_04_381-388.pdf
- MAGYARI, A. (2004), II.Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelmé választásának néhány problémája. *Keresztény Magvető*, 110 évf. (3 sz). 291-294. Erişim tarihi: 05.08.2021. https://epa.oszk.hu/02100/02190/00199/pdf/KM_2004_03_291.pdf
- MÁRKI, S. (1925). *II.Rákóczi Ferenc élete*. Budapest: Szent István Társulat, Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK-elektronikus változata). Erişim tarihi: 28.07.2021. http://www.ppek.hu/konyvek/Marki_S_andor_II_Rakoczi_Ferenc_elete_1.pdf
- Mercurius Hungaricus 1* (1705). Sz.: Pál Ráday. Szám:1. Lócse. Erişim tarihi: 28.08.2021. https://epa.oszk.hu/00900/00904/00001/PGS_R_XI_279_Fasc_12_6/index.htm
- Mercurius Veridicus ex Hungaria 2* (1705). Sz.: Pál Ráday. Szám: 2. Lócse. Erişim tarihi: 28.08.2021. https://epa.oszk.hu/00900/00904/00002/PGS_R_XI_279_Fasc_12_7/index.htm
- Mercurius Veridicus 3* (1706). Szám 3, OSZK Fol. Hung. 1389. V. Fol. 352-355. Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00900/00904/00003/OSZK_Fol_Hung_1389_V/index.htm
- Mercurius Veridicus ex Hungaria 4* (1708). Sz. Pál Ráday. Szám: 4. Lócse. Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00900/00904/00004/mv_4_ny/index.htm
- Mercurius Veridicus ex Hungaria 5* (1710). Sz. Sámuel Ebeczky. Szám: 5. Bártfa. Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00900/00904/00005/mv05_R-278_7a/index.htm
- Mercurius Veridicus ex Hungaria 6* (1710). Sz. Sámuel Ebeczky. Szám: 6. Bártfa. Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00900/00904/00006/mv05_R-278_7b/index.htm

- Mercurius Veridicus ex Hungaria* 7 (1710). Sz. Sámuel Ebeczky. Szám: 7. Bártfa. Erişim tarihi: 29.10.2021. http://epa.oszk.hu/00900/00904/00007/mv05_R-278_7c/index.htm
- Mercurius veridicus ex Hungaria* (1705-1710). Erişim tarihi: 31.08.2021. <https://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?aktev=1710&id=904>
- Mercurius Veridicus ex Hungaria 1705-1711 digitális változat*. Erişim tarihi: 29.10.2021. <https://epa.oszk.hu/00900/00904/shell/bckgr/chron/index.htm>
- NÉMETH, M. (2018), "Cum Deo pro Patria et Libertate"-iggy élt II. Rákóczi Ferenc. *Múlt-kor*. 27 Mart 2018. Erişim tarihi: 02.08.2021. <https://mult-kor.hu/cum-deo-pro-patria-et-libertate-iggy-elt-ii-rakoczi-ferenc-20180327?pIdx=3>
- PEŠALJ, J. (2019). Pasarofça Barışına Giden Süreçte Osmanlı-Habsburg Rekabeti (1716-1717). Haz. Gültekin Yıldız. *Harp ve Sulh, 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*. 37-53. İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları. Erişim tarihi: 02.08.2021. <https://msu.edu.tr/docs/FatihHATEN/pasarofca.pdf>
- R. VÁRKONYI, Á. (2008). Zrínyi Ilona „Európa legbátrabb asszonya” Ilona Zrínyi „Avrupa'nın en cesur kadını”. Budapest: Magyar-Török Baráti Társaság (Macar-Türk Dostluk Derneği).
- Rákóczi Emlékkönyv* (2020). Sz. Bódvai András. Budaörs: Együttműködés Kulturális és Közéleti Egyesület. Erişim tarihi: 14.08.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/328819388.pdf>
- SZIMONIDESZ, L. (1939). II Rákóczi Ferenc Hadi Újsága. *Magyar Könyvszemle*. Sz.Trócsányi Zoltán. 63. évf. (sz. 4). 341-351. Budapest: A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtár. Erişim tarihi: 01.09.2021. <https://epa.oszk.hu/00000/00021/00199/pdf/341-351.pdf>
- THALY, K. (1866). Nyomtatott hírlapok a kuruczvilágban 1705-1708. *Vasárnapi Újság*, 13. (11). Márczius 18. 122-123. Erişim tarihi: 03.09.2021. <https://epa.oszk.hu/00000/00030/00628/pdf/00628.pdf>
- THALY, K. (1879). *Az első hazai hírlap 1705-1710*. 1-48. Budapest: MTA Könyvkiado. Erişim tarihi: 29.10.2021. <http://real-eod.mtak.hu/833/1/B3390804.pdf>
- THALY, K. (1883). Kurucz hírlapok 1705-ből Berlinben. *Magyar Könyvszemle*. 8.évf. (5-6 füzet Szept-Dec). 229-245. Erişim tarihi: 02.09.2021. <https://epa.oszk.hu/00000/00021/00073/pdf/229-245.pdf>